

Veres Panni

A műfordítás nyelvi kérdéseiről

József Attila versei John Bátki fordításában -részletek-

... **Tiszta szívvel / With a pure heart.** Már a cím is valahogy sokkolóan *mássá* válik, holott a visszaadás pontos: mivel a magyar agglutináló nyelv, az angol viszont nem, lehetetlen a *heart* végére biggyeszteni egy *-vel-*nek megfelelő ragot. Viszont mintha erejét vesztené a cím azzal, hogy egy funkcionális szó kerül előre. Aztán az első két sor: *I am fatherless, motherless, / godless and countryless*: Bátki fosztóképzőt használ, holott József Attila nem azt írta, hogy *apátlan* vagy *anyátlan*. A visszafordítás azonban méltatlan kicsinyeskedés lenne, ahogy Karátson és Neményi megjegyzi (56.), érdekes azonban megjegyezni, hogy *ha* visszafordítanánk, akkor az „apátlan-anyátlan” is fölmerülne. Őrület, mire képesek a nyelvek, milyen gazdagság lakozik bennük! Óvatosan azt is megjegyzem, talán azért választotta Bátki a fosztóképzős megoldást például az *I have no father, no mother* helyett, mert ez az utóbbi forma erősen emlékeztetne a *Hair* c. musical egyik leghíresebb dalának szövegére (*Ain't got no home, Ain't got no shoes...*). Érdekes az is, hogy aztán a harmadik sor: *have no cradle, no funeral shroud* már az „elvárt” formát követi, talán azért, mert ritkábban előforduló szavakról van szó, tehát kevesebb asszociáció tapad hozzájuk.

Még három észrevételt szeretnék tenni a *Tiszta szívvel* angol fordításával kapcsolatban: a harmadik versszak utolsó sorában elmarad a tárgy: *ha kell, embert is ölök*: szól az eredeti, Bátkinál viszont csupaszabb a sor: *If I must, I'll even shoot*. Kit, mit? Kevesebb az agresszió így, kisebb a sokk. Figyelemre méltó még a *must* segédige használata: nyelvkönyvi alapvetések szerint a *must* inkább belső, a *have to* inkább külső kényszerít közvetít. Bátki a *must* mellett döntött. Tudatos és nyomatékosítást eredményező döntés az is, hogy a vers végén még egyszer szerepel a *pure* melléknév, holott az eredetiben a *tiszta* nem jelenik meg (*and death-bringing grass will start / growing from my beautiful, pure heart*)...

Születésnapomra / Birthday Poem. A rímek külön misét is megérintenek, most azonban csak párat emelünk ki közülük. Ha a *Születésnapomra* c. vers fordítását vizsgáljuk, azt tapasztaljuk, hogy sok rímet tartalmilag is sikerült félig-meddig megőrizni, például: *fura / ura* Bátkinál: *by a mean / dean*; vagy: *a hont / kivont*, a fordításban: *he'd defend / the homeland*. Ezek a példák is azt mutatják azonban, hogy szinte lehetetlen ilyen rövid és ilyen szellemes sorokat egy az egyben visszaadni. A *mean* talán nem is magából a versből adódott, hanem abból, hogy Bátki vagy a publikum mit gondol ma Horger Antalról (persze ezt sem tudhatjuk): a *mean* jelentése lehet többek között: „középszerű”, „galád”, „szűkmarkú”. Megoldhatatlan-e a *tani-tani* visszaadása, mely a magyar népesség jelentős részének fülében örökké visszacseng? A *teach* valóban egy szótagú, de az *instruct* igét már lehetne szótagolni: ehelyett az ige Bátkinál már az első sorban megjelenik, a második két sor pedig ismétlés – az első két sor azonban remekül, szerencsésen rímel: *I shall instruct my whole nation, / not only the high-school population, / you'll see, ' you'll see*.

Úgy tűnik, a (vers)fordítást nem lehet tartalmi változtatás nélkül megúszni, a fordítás talán egyfajta folyamatos harc is a szöveggel, ami nem engedi magát egy az egyben átültetni. Kinek ádázabb, kinek örömtelibb a harc. ...